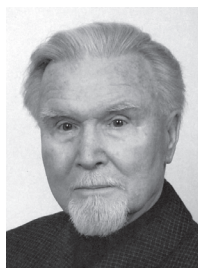

IN MEMORIAM

RADOSLAV VEČERKA**(18. dubna 1928 – 15. prosince 2017)**

Pátek 15. prosince 2017 je dnem, kterým se završil život prof. PhDr. Radoslava Večerky, DrSc., Dr. h. c. (mult.), světově uznávaného slavisty, oblíbeného kolegy a studenty milovaného vysokoškolského učitele.

Radoslav Večerka se narodil v Brně a Brnu zůstal věrný až do konce svého života. Absolvoval tu reálné gymnázium a vystudoval vysokou školu. Na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (jistou dobu Univerzity J. E. Purkyně) vystudoval obory českou a ruskou filologii a slovanskou komparatistiku. Jeho učitelé byli mimo jiné profesori, ve svých oborech uznávané autority, paleoslovenista Josef Kurz, dialektolog Adolf Kellner, bohemista širokého záběru František Trávníček, indoeuropeista a etymolog Václav Machek nebo literární historik a teoretik Frank Wollman. Především díky J. Kurzovi, jehož přednášky ze staroslověnštiny Večerka navštěvoval, se jeho celoživotním odborným zájmem stala staroslověnština, lépe řečeno paleoslovenistika, jež v jeho pojetí zahrnovala nejen jazyk, ale i studium kulturněhistorických souvislostí a výzkum literární tvorby. U J. Kurze psal svou rigorózní práci týkající se staroslověnského adnominálního genitivu a pod jeho vedením dokončil i svou disertační práci na téma syntaxe particiálních konstrukcí ve staroslověnštině, kterou obhájil v roce 1957. V rozšířené verzi pak tato práce vyšla knižně pod

názvem *Syntax aktivních participií v staroslověněštině* (1961). S filozofickou fakultou spojil i svůj profesní život. Působil tu nejprve jako odborný asistent, následně jako docent (od roku 1963) a od roku 1999 (vinou politických poměrů až z odstupem 30 let) jako profesor. Předtím už, v roce 1987, získal tehdy nejvyšší vědecký titul DrSc. Několik let působil rovněž jako vedoucí katedry českého jazyka, slovanské, indoevropské a obecné jazykovědy.

Z hlediska lingvistického Večerku podle jeho vlastních slov vedle Kurze patrně nejméně ovlivnil prof. A. Kellner, dialektolog, teoreticky vzdělaný ve strukturalismu, díky němuž získal ještě za studií znalosti o struktuře a funkcích jazyka, což se v jeho pracích projevilo v systematickosti a soustavném hledání a nacházení souvislostí. Jeho vědeckou činnost lze velmi rámcově rozdělit do několika tematických oblastí.

V centru Večerka vědeckého zájmu stála od počátku jeho badatelské činnosti staroslověněština, kterou vnímal nejen jako nejstarší dochovaný slovanský jazyk, ale i jako kulturní, historický i sociologický fenomén a pramen poznání jazykového, duchovního a materiálního světa nejstarších Slovanů. V této souvislosti lze zmínit už publikaci z počátků jeho vědecké činnosti, a to *Slovanské počátky naší knižní vzdělanosti* (Praha 1963), nebo jeho výrazný podíl na edici historických pramenů k dějinám Velké Moravy *Magna Moraviae fontes historici* (Brno 1966–1971, 2. doplněné vydání pak Praha 2008–2014). Zájem o staroslověněštinu a o Velkou Moravu záhy ovšem zákonitě dovedl Večerku k výzkumům o postavení staroslověněštiny mezi ostatními slovanskými jazyky a ke studiu v oblasti slovanské komparativní lingvistiky (vedle velkého množství statí k tomuto tématu též např. *Staroslověněština v kontextu slovanských jazyků*, Olomouc – Praha 2006; *Jazyky v komparaci 1*, Praha 2008; *Jazyky v komparaci 2. Charakteristiky současných slovanských jazyků v historickém kontextu*, Praha 2009). V mnoha svých textech se věnoval vzájemnému vlivu staroslověněštiny a pračeštiny, resp. staré češtiny, a to jak v podobě moravismů, resp. bohemismů ve staroslověněšských památkách (např. Anmerkungen zu den sogenannten Moravismen im Altkirchenslavischen. In: Podtergera, I. (Hrsg.), *Schnittpunkt Slavistik. Ost und West im wissenschaftlichen Dialog*. Festgabe für Helmut Keipert zum 70. Geburtstag. Teil 2: Einflussforschung, Bonn 2012, 405–414), tak v podobě paleoslovenismů v památkách staročeských (např. *Staroslověněšská etapa českého písemnictví*, Praha 2010; Vliv staroslověněštiny na češtinu. In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J., *Nový encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2017, 2023–2026).

Významný prostor ve své badatelské činnosti věnoval Večerka staroslověněšské syntaxi. Tento jeho zájem byl nasměrován už, jak bylo zmíněno, jeho pracemi pod vedením J. Kurze, dál však šel svou vlastní cestou, když ve svých výzkumech uplatňoval nové syntaktické myšlenky diskutované na

nejrůznějších fórech, oficiálních i spontánně neformálních, mezi brněnskými bohemisty (Jaroslav Bauer, Miroslav Grepl), slavisty (Roman Mrázek, Ivan Dorovský), klasickými filology (Antonín Bartoněk) a anglisty (Jan Firbas). Kromě množství článků a už zmiňované publikace z r. 1961 vzniklo Večerkovo vrcholné životní dílo, pětisvazková staroslověnská syntax (*Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax*, 1–5, Freiburg im Breisgau 1989–2003). Jde o monumentální popis (na 1590 stranách) syntaktických struktur doložených v staroslověnských památkách. Autor využívá poznatků brněnské verze funkčního strukturalismu, a představuje tak syntax staroslověnštiny ze zcela nového pohledu; umí přitom reflektovat i vliv syntaxe řečtiny na staroslověnštinu. S jistotou se dá říct, že toto dílo ještě dlouho zůstane materiálově i analyticky nejlepším popisem staroslověnské syntaxe (a protože je psáno německy, dostává se i do prostředí mezinárodní slavistiky mimo slovanské země).

Ve Večerkově vědecké práci zaujímá důležité místo též jeho podíl na zásadních lexikografických dílech v oboru paleoslovenistiky. Od třetího svazku byl přizván k redigování hesel unikátního *Slovníku jazyka staroslověnského* (I–V, Praha 1966–2016) a byl rovněž členem redakčního kolektivu jednosvazkového slovníku *Старославянский словарь по рукописям X–XI веков* (Moskva 1994, v 2. vydání pak 1999). Byl též jedním z externích redaktorů *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského*, který je vytvářen v brněnském etymologickém oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR (1–14, Praha 1989–2008, 15–18–, Brno 2010–2016–).

Své fenomenální znalosti slavistické spolu s poznatkami z indoevropéistiky zúročil na poli bádání etymologických (zvláště díky spolupráci se svým kolegou indoevropéistou Adolfem Erhartem; kořeny tohoto jeho zájmu je však nepochybně třeba hledat už ve vlivu jednoho z Večerkových učitelů, indoevropéisty a etymologa Václava Machka). Spolu s A. Erhartem je autorem vysokoškolské učebnice, která vyšla nejdříve v podobě skript *Úvod do etymologie pro bohemisty i ostatní lingvisty* (Brno 1975), posléze jako kniha *Úvod do etymologie* (Praha 1981). Večerkův zájem o etymologii vyústil mimo jiné i v jeho dlouholetou spolupráci s brněnským etymologickým pracovištěm (v. výše). Jedním z výsledků těchto úzkých kontaktů je rozšířené a doplněné druhé vydání *Úvodu do etymologie*, které bylo připraveno za přispění pracovníků etymologického oddělení E. Havlové, Ilony Janyškové a H. Karlíkové (po smrti A. Erharta, ale s jeho dřívějším souhlasem) a vydáno pod názvem *K pramenům slov. Uvedení do etymologie* (Praha 2006). Do této linie jeho působení patří i edice celého Machkova díla (s výjimkou knižních publikací) *Sebrané spisy Václava Machka* (I–II, Praha 2011), na níž se podílel edičně.

Celoživotním zájmem R. Večerky byla také historie slovanské jazykovědy. Napsal velké množství biograficko-bibliografických medailonků lingvistů z tohoto oboru, jež vycházely jednak samostatně, jednak jako součást encyklopedických publikací (např. *Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760. Biograficko-bibliografický slovník* (1972); *Slavica na Universitě J. E. Purkyně v Brně. Filologie, literární věda, historiografie, uměnovědy* (1973); *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně. Literární věda, jazykověda, historiografie, uměnovědy* (1993) aj.). Je autorem nebo spoluautorem několika kapitol v knize mapující historii bohemistiky v Čechách a na Moravě (Pleskalová, J. – Krčmová, M. – Večerka, R. – Karlík, P. (eds.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007). Posledním Večerkovým počinem v této oblasti jeho činnosti je *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky* (Brno 2013), knižní rozšířená verze souboru medailonků, které byly dvakrát uveřejněny pod hlavičkou elektronického časopisu *Linguistica ONLINE* (2007 a 2008).

Od 70. let minulého století velmi pečoval o vědecký růst mladých pracovníků, a to jako vedoucí diplomových a kandidátských prací. Jako vysokoškolský učitel vychoval několik generací lingvistů a výrazným způsobem ovlivnil všechny studenty bohemistiky a slavistiky, které kdy učil. Vydal řadu vysokoškolských učebnic, které se všechny vyznačují vysokou teoretickou hodnotou. Patří k nim např. *Základy slovanské filologie a staroslověnštiny* (Praha 1966 a v několika dalších vydáních), *Staroslověnština* (Praha 1984), *Počátky slovanského spisovného jazyka: studie z dějin staroslověnského písemnictví a jazyka do konce II. století* (Praha 1999), výbory ze staroslověnských památek, které připravoval pro studenty jak sám, tak ve spolupráci s dalšími lingvisty (z poslední doby např. *Staroslověnské texty*, Brno 1996; se Z. Hauptovou *Staroslověnská čítanka*, Praha 2002), a mnoho dalších. Mezi studenty byl znám tím, že byl sice přísný učitel přednášející velmi obtížný obor, ale schopný látku vždy srozumitelně a s velkým zápalem objasnit. Svým charismatickým projevem, entusiasmem a zapálením pro věc jim zprostředkoval krásy lingvistiky.

Jako uznávaná vědecká autorita v celém slovanském světě evropském i mimoevropském byl často zván k přednáškovým pobytům na zahraničních univerzitách (Bulharsko, Německo, Rakousko, Maďarsko aj.) a získal řadu zahraničních i domácích ocenění. Je nositelem prestižní badatelské ceny Humboldtovy nadace v Bonnu (1995), byly mu uděleny čestné doktoráty univerzity ve Freiburgu im Breisgau (1999) a Sofijské univerzity (2001), Cena města Brna v oboru společenské vědy (2003), Zlatá medaile Masarykovy univerzity (2004) a Čestná oborová medaile Josefa Dobrovského za zásluhy ve filologických a filozofických vědách (2008).

Rozsáhlé vědecké dílo Radoslava Večerky obsahuje na 600 bibliografických položek. Je založeno na hluboké znalosti slovanského jazykového materiálu i kulturněhistorického kontextu, na schopnosti nacházet jazykové i mimojazykové souvislosti a na kritické analýze zkoumaných jevů s často novými závěry. I po Večerkově odchodu budou jeho myšlenky ještě dlouho platné a data získaná jeho excerpcí staroslověnských textů zůstanou už navždy trvalou součástí slovanské filologie.

HELENA KARLÍKOVÁ